

Виктор Кине  
БУГАРИ  
АУТОПОРТРЕТ ЈЕДНОГ НАРОДА

Е Д И Ц И Ј А  
СРБИЈА 1914–1918

*Уредник*  
Зоран Колунџија

Copyright © ИК Прометеј, Нови Сад, 2019.

---

Издавање *Егиције Србија 1914–1918* подржали су

Министарство културе и информисања Републике Србије

Град Нови Сад – Градска управа за културу

[Ставови аутора изнети у књизи, не изражавају ставове органа који је доделио средства за суфинансирање]

Аутономна покрајина Војводине учествовала је у субвенционисању/  
рефундирању трошкова набавке репроматеријала/услуга

ВИКТОР КИНЕ

# БУГАРИ

АУТОПОРТРЕТ ЈЕДНОГ НАРОДА

LES  
**BULGARES**  
PEINTS PAR EUX-MÊMES

---

DOCUMENTS ET COMMENTAIRES

RECUEILLIS ET RÉDIGÉS PAR  
**VICTOR KUHNE**

9039

PRÉFACE DE  
**AUGUSTE GAUVAIN**



**LIBRAIRIE PAYOT & Co**  
LAUSANNE | PARIS  
1, Rue de Bourg, 1 | B<sup>d</sup> St-Germain, 106

1917

## Предговор

Захваљујући г. Виктору Кинеу, нико више неће имати оправдање да брани бугарско питање. Пре јесени 1914, недовољно обавештени људи могли су се колебати око природе бугарске политике. Након отварања непријатељстава између Турске и Савезника, свако оклевање је морало бити распршено пред одбијањем Кабинета из Софије да се, у замену за велике награде, окрене против својих некадашњих угњетача. Одиста, сваком разборитом посматрачу било је јасно да ако краљ Фердинанд и његови министри нису желели да уграбе прилику и поново заузму Једрене и линију Енос–Мидију, то је било зато што су већ посредно или непосредно били повезани са Турцима, односно са Немачком. За стицање таквог убеђења уопште није било потребно видети или држати у рукама документа која су тај договор бележила. Чим су Бугари презрели главни град Тракије, на који су се били острвили током зиме 1912–1913, било је извесно да су уверени да ће на другом месту утажити жеље које су им више прирасле срцу. То друго место је пре свега била Србија, односно савезница Антанте. Све је на то указивало – и речи и дела; текстови софијских дневних новина захтевали су неодложну окупацију Македоније и поступци комитација који су, узевши бугарску територију за базу својих операција, упадали и разарали српску територију.

Дипломате Антанте нису ништа ни чуле ни виделе. Занете планом реконструкције Балканске лиге из 1912. године с Бугарском су се опходиле као са будућом савез-

ницом. Настојале су да придобију њеног краља а потом да преко народа утичу на њега. Оба покушаја су пропала. Пошто су зрело размислили и краљ и народ су добровољно стали на аустро-немачку страну. Запад у то није желео да поверује јер је уображавао да је држава коју је Русија 1876–1878. ослободила остала привржена свом ослободиоцу. Такво расуђивање је било детињасто. Указивало је на потпуни недостатак политичке психологије. У стварности су скоро сви бугарски политичари водили антируску политику. У том погледу су се само у једноме разликовали. Једни су отворено говорили да против Србије Бугарска треба да се ослони на Аустро-Угарску како би се проширила на Македонију и спречила да је млада краљевина опколи уз руску окупацију Цариграда и Дарданела. Други су најпре хтели да се послуже Русијом против Турске како би потом боље савладали Србе и Грке. Неисцрпна наклоност Руса према људима из Софије и њихови лоши кораци према Србима и Грцима биле су две бесмислености. Византијска варка помутила је империјалистичке мозгове и с једне и с друге стране. Савремени догађаји показују до које мере су биле вештачке „мистичне“ тежње ка Цариграду које су господа Сазонов и Миљуков сматрали неодољивим.

Једна од битних заслуга књиге г. Кинеа лежи у томе што открива главну обману Миљуковљеве странке по овом питању. Ова странка је умногоме замерала ретким Французима и Енглезима који су обзнањивали опасности бугарске политике. Пребацивала им је да угрожавају договор Савезника са Бугарском охрабрујући отпор Србије и Грчке према територијалним уступањима у Македонији. А управо су странка, господа Сазонов и Миљуков, највише ослабили Бугаре током преговора 1915. године проглашавајући своје тежње, права Русије над Цариградом и Мореузима. То проистиче из многобројних навода које је верно представио г. Кине. Јер г.

Кине није написао полемичко дело. Он је само сачинио досије састављен од бугарских докумената. Преноси нам оно што су рекли најупућенији Бугари; указује нам на оно што су они писали. Он не доказује, не процењује, не суди. То чине господа Радославов, Тончев, ГенADIЈЕВ, Малинов, Данев; врховни генерал Жеков, представници Фердинанда првог у иностранству и органи власти. Па чак и социјалисти у којима нам се допадало да видимо неукротиве противнике краља Фердинанда. Примера ради, ево речи посланика Благојева, вође тврдокорних социјалиста.

„Власт над Цариградом и Мореузима уједно обухвата и власт над Бугарском... Међутим, у Бугарској постоје партије које уображавају да уколико је руска политика према Бугарској била рђава, да је то зато што су је спроводили реакционари попут Сазонова. Верују да би таква политика престала да буде штетна кад би јој професор Миљуков, добро познати пријатељ Бугара и вођа руских либерала, дао смер. Те идеје су ових дана биле изложене у Миру и Препорецу. Оваква идеологија је колико штетна толико и неодржива. Либерална и буржоаска Русија са П. Миљуковим на челу је још опаснија за Балкан и Бугарску него реакционарска Русија.“

Дана 11. априла 1916. године Народни права, лист г. Радославова, следећим је речима прокоментарисао говор који је 24. марта те године у Думи одржао г. Миљуков:

„Миљуковљеве жеље којима настоји да исправи неправде нанете Бугарској су празне речи и оне никада неће поништити основну тежњу руске политике према Балкану а то је да преко Румуније и Бугарске стигну до Дарданела и Егејског мора. Кад би био на челу руске политике, и сам Миљуков би ишао право преко Бугарске како би Русија добила отворен излаз на море што Миљуков захтева исто као и други. Разлика је можда у

томе што би Миљуков поступао лукавије. Насамарио би Бугарску доделивши јој Македонију да би могао да узме Цариград а касније би, природним развојем ствари – којим јачи осваја слабијег – Миљуков сматрао да је сасвим оправдано да Русија приграби Бугарску и Македонију.“

Тога се прибојава Русија која је помирила Бугарску са Турском. Откад јој није пошло за руком да освоји Чаталцу 1912. године, Софија жели да Турци остану у Цариграду. Кад сами нису успели тамо да оду, не желе ни да се други тамо утврде. У ослободиоцу из 1878. не препознају пријатеља; у њему виде заштитника који жели да постане газда. А не желе да буду оруђе. Намеравају да постану газде кад на њих дође ред. Желе да владају Балканом. Руска дипломатија је потпуно скренула с пута. Да би остварила своје циљеве требало је да држи Бугарску у шаху са Србијом, Румунијом и Грчком. А она се, напротив, постарала да се успротиви овим трима силама. Што се тиче Миљуковљеве странке, она је веровала да ће одвратити Бугарску од Мраморног мора предајући јој Македонију. Што је више осећао да су његови пријатељи у Софији забринути због питања Мореуза, то је више вршио притисак на Србију и Грчку како би те две силе навео на најтеже жртве. Неки свештеник би рекао да је оно што му се данас догађа божје провиђење.

Грешка Савезника поводом руске експедиције у Добруци проистекла је из истих тих представа. Обједињујући румунску интервенцију у лето 1916, Савезници су веровали да би долазак неколико хиљада руских војника у Добруцу нагнао бугарске војнике да положе оружје и да би потом они заједно марширали уз песму словенских химни. Била је то варка. Знамо какав су пријем Бугари наменили Русима. Г. Радославов је без увијања објаснио ствари америчком пуковнику Емерсону. „Уколико би Русија, укратко је рекао, успела да преко Добруце стигне



до Цариграда, ми бисмо морали да се помиримо с тим да постанемо или у целини руска област, или тампон-држава. Независна Бугарска неће никада пристати на руску власт у Цариграду.“

Но, није само питање Цариграда делило Бугарску од Савезника; постављало се ту и српско, југословенско, балканско и европско питање. Г. Кине о њима износи тешка сведочанства. Дипломате и војна лица, политичари и новинари сагласни су да сведоче заједници о интересима Бугарске и Централних сила. Бугари се с презиром одричу словенског сродства које им се приписује. Позивају се на туранско порекло. Сматрају се браћом Мађара. Приликом једне здравице у Будимпешти г. Момчилов је узвикнуо: „И последњи Бугарин би радије умро него што би се одрекао свог суседства са Мађарском“. Гласило грофа Тисе Ујшаг износи: „Пруга Хамбург–Багдад спаја туранске народе у географску целину“. На једној конференцији, одржаној у палати Рајхстага у Берлину, професор Панов објашњава да Бугарин није словенске расе јер се један Словен препушта маштаријама док се један Бугарин посвећује искључиво стварности. Потом наводи: „Бугари су потомци Хуна: Мађари и Финци су њихови сународници у Европи“. Алкотмањ закључује: „Својим чудесним реализмом који га јасно разликује од ватрене маште српског народа, овај фино-татаро-номадски народ, одбачен са Волге на обале Црног мора, изабрао је средства којима крчи пут ка независности и хегемонији на Балкану“.

Овај реализам, сличан оном у Пруса, досад је као и Бизмарков успевао само захваљујући заслепљености држава позваних да због њега пате. Веома брзо ће престати да буде „чудесан“ уколико се надањемо поучним сведочењима која је сакупио г. Виктор Кине.

*Оісїї Говен*



## I Заблуде и обмане

Тек су скупо плаћена разочарања распршила илузије које је четворострука Антанта имала у погледу Бугарске. Цинична признања самих Бугара, чији подругљив карактер никад није умео да одоли задовољству да исмева оне које је преварио, само је истакао та разочарања.

Већ током августа и септембра 1915. године германо-филска штампа у Софији је са задовољством приметила да нада четвороструке Антанте у погледу Бугарске не јењава, упркос зајму који је Бугарска потписала у Немачкој и доласку немачких официра у Софију. Камбана није могла да заврши ниједан број а да се цинично не наруга безазленој лакомислености Руса, Француза и Енглеза; полузванични лист Народни права се добро чувао да не напише ни једну једину реч која би могла потпири-ти наде Антанте. Мир, Препорец, Блгариа, као и остали опозициони и мање важни листови, истицали су, извесно, своју веру у Антанту али су се служили смешним и потпуно неефикасним средствима да наметну своје идеје и донесу им превагу. Немајући храбрости да изнесе своје мишљење или, можда, и сама лишена убеђења којим би покренула на делање, опозиција је, непрестано застрашивана македонским заносом владиних листова, почела да претерује у шовинистичкој демагогији и само је повећавала своје захтеве у погледу Србије и четвороструке Антанте. Компромис који би задовољио мегаломански шовинизам Бугара био је једини вид под којим

би партије Гуешова, Малинова и Данева имале храбрости да пропагирају споразум са Антантом. У суштини ово надметање у мегаломанији само је учврстило непопустљивост Радославова. Уосталом, у тој истој опозиционој штампи, која се с времена на време усуђивала да објави какав стидљив чланак у корист Антанте, софијски новински биро никад није пропустио да објави крајње неповољна саопштења о политици Антанте коју су ти листови наводно бранили. Новински биро је, нарочито у последња три месеца која су претходила бугарском нападу, засипао новине саопштењима о „ужасу који влада у Македонији“, наводећи имена, датуме и у потпуности измишљене чињенице. У њима се тврдило да су те и те особе пале од српског ножа или умрле ужасном смрћу у српским затворима. Србија је узалуд непобитним доказима показивала да се наведени злочини никада нису догодили<sup>1</sup> или да датирају из времена турске владавине а да су их Бугари једноставно „подмладили“ за неколико година како би могли да оптуже Србе; ти демантији су се губили у метежу Софије. Упркос демантијима, циљ је постигнут. Дражећи мржњу против Срба, бугарски новински биро омео је мировну акцију Антанте.

„Напред на Србију“ била је општа крилатица. Мржња ка суседном краљевству била је толико популарна да је чак служила као бољи аргумент за оптужене у политичким суђењима. У једној примитивној држави попут Бугарске, узајамно неповерење и оптуживање, политика сплетки и приземна демагогија, свакодневица су у јавном животу. Кад краљ отпусти чланове једног кабинета, они скоро редовно прелазе на оптуженичку клупу. Три фракције Либералне партије дале су све од себе како би судови осудили као злочин велеиздаје политику русофи-

<sup>1</sup> Општине у Македонији су објавиле копије матичних књига које су доказивале да се наведене чињенице односе на борбе комитација из доба турске владавине; да друге особе, наведене као нестале, мирно живе у својим домовима или се у својству српских војника налазе на фронту.

ла и србофила, која је довела до катастрофе 1913. године. Међутим, опште је познато да су управо ти исти тужиоци гурнули Бугарску у велику несрећу из 1913. године. Годину дана касније, Радославов, Тончев и Петков су под оптужбом за велеиздају извели пред суд свог колегу Генедијева, вођу Стамбуловиста (случај Деклозијер). Да би распршио и најмање сумње по питању свог родољубља, овај бивши преобраћени присталица Антанте није нашао ништа боље него да нападне Србију истовремено се изјашњавајући као бранилац четвороструке Антанте. То му је послужило као довољно оправдање.

У тренутку кад је требало извршити одавно припремљен чин, Радославовљев кабинет је у својим рукама имао све оно што представља бугарско јавно мњење. Бугарска влада је, дакле, могла да приушти себи ту дрскост да се претвара да су јој очигледне чињенице непознате, а упркос помирености Србије са суровим жртвама, помирености која је доказана у одговору четвороструке Антанте Бугарској, Радославов се дрзнуо да тврди да је компромис немогућ јер Србија није хтела да попусти чак ни под притиском Антанте. Ову безочну тврдњу је поновио и краљ Фердинанд у прогласу свом народу којим је објавио рат. Бесрамност превараната с једне стране и бојажљивост бранилаца истине с друге као и мањак убеђења и искрености код свих, створили су лицемерну и сумњиву атмосферу. Сви су се мало по мало препустили вођству смелих.

Бугари су стално повећавали захтеве како се не би десило да они буду испуњени. Почели су са тражењем територија од Србије. Кад су приметили да ће Србија на крају пристати на ту обавезу придодали су јој још тежобнији услов – непосредну окупацију. Опозиција је из све снаге почела да пропагира потребу за јемством које је почивало на претходној и непосредној окупацији савезничких војски. Влада је само појачала ове захтеве

тражећи да наречене области окупира бугарска војска. Усудила се да тврди да се Антанта показала сувише бољећивом према Србији и да чак и ако би њене војске окупирале те области то не би била довољна гаранција да ће оне бити уступљене Бугарској. А где ће Антанта и Србија на њеној страни пронаћи јемство против последица остварења бугарских захтева? Да ли су схватале шта значи да једини слободни излаз из Србије окупира војска подигнута немачким зајмом, коју је опремила Немачка и која врви од немачких официра?

Очигледно је да, ако су тим обећањима четири велике силе намеравале да заварају, мала Бугарска не би могла добити довољно јемства чак ни непосредном окупацијом Македоније – у случају да Антанта победи. Но, Бугарска ни у једном трену није веровала да би четворострука Антанта могла победити. Зато је, уверена у победу Централних сила, желела да буде у повољном положају у тренутку кад буде позвана да допринесе коначном поразу Антанте. Такође, настојала је да уз најмање губитке обезбеди плен за којим је жудела.

Свима је било сасвим јасно да сталним повећавањем својих претензија и тврдњама „да законите тежње Бугара нису задовољене“, краљ Фердинанд не намерава да их оствари уз помоћ Антанте. Али оно што је свима било очигледно, то није било акредитованим дипломатама у Софији који нису разумели ситуацију и нису схватили колико сама опозиција, тобоже приклоњена Антанти, својом попустљивошћу чак ојачава струју која води Бугарску у рат.

Постојаност тих илузија, које ни до данас нису свуда распршене, навело је гласило Гешовљеве странке – исте оне опозиционе странке на којој се заснивала толика нада у јесен 1915. године – да изрази своје чуђење тврдоглавој наивности Антанте. Неколико месеци након уласка Бугарске у рат, Мир од 23. марта 1916. године

пише:

„Државници Антанте су веровали да ће се бугарски народ тешко одлучити да уђе у рат и стане на страну Немачке и Турске, својих дојучерашњих непријатеља. Били су убеђени да ће у најгорем случају Бугарска остати неутрална до краја непријатељстава. Зато су чинили све што је у њиховој моћи да убеди Србију и Грчку да врате Бугарској оно што су јој одузели и трудили су се да придобију Бугарску за своју ствар. Кад је Бугарска прогласила мобилизацију, кругови у Антанти су искрено веровали да ће у земљи избити револуција. Још се ни данас нису опоравили од те заблуде. Њихова штампа не престаје да пише о побунама и устанцима. О њима говоре и у овом часу кад се бугарски војници на одсуству, радосни и пуни одушевљења, враћају на фронт. Антанта је сувише скупо платила своју заблуду јер је бугарска интервенција изазвала пропаст српске војске и отворила Немачкој пут ка Истоку.“

Месец дана раније, Бугарски ехо је у броју од 11. фебруара (у чланку под називом Кампања лажи) још јасније изразио исту мисао:

„Бугарска добрим делом плаћа цех ове, у суштини забавне, кампање; она и даље побуђује живо занимање својих противника и то с разлогом. Својим учешћем у рату, важним и срећним резултатима које је дала, сасвим је преокренула предвиђања дипломата Антанте; тачније, требало би рећи да је нанела окрутну разочарање њиховој блаженој несмотрености, а то је злочин који таште дипломате Антанте не могу да јој опросте.“

Истог дана (11. фебруара) Бугарска телеграфска агенција дала је да се у Ноје фраје пресе објави деманти поводом једне вести агенције Хавас о незадовољству бугарског народа против Немачке. Деманти се овако завршавао:

„На све вести овакве природе бугарско јавно мњење

се може само грохотом насмејати. Бугарима је забавно да установе тврдоглавост с којом антантистичка штампа не престаје да шири измишљене вести о Бугарској и њеним односима са савезницима.“

Бугарска штампа је, уосталом, само демантовала вести антантистичких листова о стању духа у Бугарској. Народни права од 17. јануара 1916. је поводом вести из Новоје времја и Рјечи о побуни из Неврокопа и тако званом незадовољству бугарске демократске интелигенције писао:

„Насамарено руско мњење ће једног дана сазнати истину и неће оставити некажњеним оне који су били узрок свих ужасних пораза од почетка рата до данас и који их и даље трују заблудама и маштаријама.“

Дневник од 26. јануара 1916. године реагује против вести Дејли телеграфа о неслагању између краља Фердинанда и средњих класа и вести Дејли њуза о наводном незадовољству Бугара својим савезницима и побуни официра 18. пука. Тврди да се: „у разговору Вилхелма и Фердинанда у Нишу огледа не само слога између Бугарске и Немачке, већ и решеност и одушевљење који у оружју уједињују краља Фердинанда и његов народ...“. „Све ове вести, пише Мир 26. јануара 1916. године, шире се по наређењу и о трошку Антанте. Оне ће само допринети мржњи наших храбрих војника према непријатељима Бугарске.“

Мада су их не само чланци у бугарској штампи већ и чињенице окрутнo оповргле, заблуде о Бугарској су опстале у појединим круговима. С времена на време, уместо да нестану, добијале су нову чврстину. Нарочито су постале снажне почетком румунске операције док се на Солунском фронту такође најављивала још одлучнија акција. Убрзо након уласка Румуније у рат овим лажним надама није требало дуго да се распрше.

Изјава коју је г. Керемекчијев доставио бернском ли-



сту Бунд (од 8. септембра 1916) с те тачке гледишта је веома поучна. Отправник послова Бугарске у Берну отворено је изјавио следеће:

„Антанта се надала да ће приморати Бугарску на сепаратни мир, мир који би вероватно био од одлучујуће важности за закључење мира са Централним силама. Тако се објашњава висока цена коју је Антанта била спремна да понуди Бугарској, цена која обухвата (а податак имам из веома доброг извора) границу Енос–Мидија–Кавала, уступање грчких и српских делова Македоније и Добруџу које су отете 1913. године... Једном пресечена веза Централних сила са Истоком принудила би Турску да закључи мир и потпуним опкољавањем Централних сила Антанта би добила партију... Овај пут је Антанта лоше прорачунала. Читава њена балканска политика се, уосталом, састојала од бескрајног низа закључака и погрешних прорачуна. Антанта је сасвим заборавила да се Бугарска не бори за успех кратког века већ за коначно остварење својих националних тежњи. Ако земља данас не окриви вековне непријатеље, идеали би јој се срушили и она би неповратно пропустила најбоље услове које би могла имати за своју будућност. Антанта је заборавила да Бугарска треба да изабере између победе и смрти. Шта бисмо добили сепаратним миром? Одржање румунског империјализма, оживљавање српског шовинизма, суседство са два моћна непријатеља и уништење нашег угледа. Тако бисмо били лишени свеукупних плодова наше борбе и једино би нам преостало да покопамо све наше наде. Бугарска није непоштена ни кратковида. Њена судбина је чврсто везана за судбину Централних сила.“

Ова изјава особе која припада свету бугарских дипломата оличава како се само пожелети може бугарску нарав. Каква неумерена амбиција! Чак ни невероватном претпоставком да им се уступи српско-грчки део Ма-

кедоније, Добруца и скоро читава Тракија, не би били задовољни; напротив, сматрали би да су лишени „свеукупних плодова своје борбе“, закључили би „да су им све наде покопане“ и да им је углед уништен! Па шта им онда треба? Шта чини свеукупност тих плодова, тих нада и тог угледа? Очигледно, присаједињавање две трећине српске територије, нада да „окривљена“ Србија неће више никад постојати као независна држава и тежња да себи обезбеде неоспорну владавину на Балканском полуострву.

Професор Павел Миљуков, давнашњи бугарофил и вођа партије руских „кадета“ један је од оних који није допустио да га заведу лажи које су донели последњи догађаји. Уосталом, Миљуков лично није био у заблуди. Његов случај је изузетно замршен. Да бисмо га разумели, у њему треба разликовати два битна дела: први, лични и психолошки а за њим неспоразум који је избио између њега и оних који су своје мишљење заснивали на његовом и према њему га обликовали. Наклоност Миљукова према Бугарској је снажна и искрена. Воли је подједнако као и своју отаџбину. Воли је онако како се воли земља којој се посвећује свој рад током многих година, током периода када је човек најактивнији, најпродуктивнији и најосетљивији. Миљукова за Бугарску везују личне, интимне успомене па чак и осећај захвалности за срдачан пријем и сигурно уточиште које је у њој пронашао током егзила и најмучнијих дана свог живота.

Човек од акције, прожет демократским идејама, Миљуков је у тој новој средини пронашао повољно подручје за своју активност. Дирнут погледом на ту земљу која је измамила толико емоција код Руса његове генерације и чије је тло било тако обилно заливено руском крвљу, страсно се заинтересовао за младу, тек ослобођену Бугарску у пуном јеку оснивања и чија је дивља енергија, иако лоше вођена, отворала широко поље свим

надама.

Миљуков се од првог дана прилагодио животу своје нове домовине и у потпуности је делио како њене наклоности тако и антипатије. Бугарска је, извесно, тад водила антируску политику, али Миљуков, којег је назадњачки режим отерао из домовине, тумачио је бугарску политику пре као опозицију том режиму. Због таквог тумачења, уопште му није сметала чињеница што је у Бугарској чак и режим који је био против Русије у највећој мери имао назадњачко обележје. Од оних који су одушевљени неком идејом не може се захтевати да имају сувише доследан дух за све друге идеје.

Да би објаснили слабо занимање за Србију, Миљуков и добар број његових пријатеља политичара позивали су се на то да се Србија непрестано ослања на званичну назадњачку Русију. Заборављали су да је велика већина Срба остала привржена великом словенском царству не допуштајући себи да разликује њен унутрашњи политички режим. Такође су заборавили читаву демократску а можда чак и револуционарну историју Србије последњих двадесет година. Ова уздржаност се такође објашњавала и лошим успоменама које је Миљуков понео из Београда чија му је назадњачка полиција последњег Обреновића забранила боравак. Србији није могао да опрости ни српско-бугарски рат из 1885. године који је пак био злочин саможиве владавине краља Милана. Под утицајем тих чињеница никад више није могао да види Србију такву каква јесте, ни да разуме њен непрекидан развој демократије.

Прожет таквим предрасудама, уображавајући да је Србија назадњачка и мегаломанска држава, Миљуков се до краја, несвесно, сложио са својим колегама са Универзитета у Софији по свим балканским питањима, осим онима која се тичу Цариграда и Мореуза. Ово одступање по питању југоисточних граница Бугарске, само

је, уосталом, погурало Миљукова да за Бугарску захтева што је могуће више области на западу. Такви су били лични и психолошки разлози Миљукровљевог става.

Ни други разлог, неспоразум између Миљукова и оних који су у Западној Европи веровали да следе његове идеје, није мање важан. Миљукров не дели илузије четвороструке Антанте која уображава да ће се читава Бугарска, осим Фердинанда и његове германофилске дружине, задовољити улогом коју јој је она наменила. Миљукров је Бугарској желео да одреди сасвим другу улогу. Није био у заблуди; улога коју је Миљукров наменио Бугарској није истоветна улози коју јој је Антанта доделила и која је оправдавала етничко ширење народа.

Миљукров је прихватио мишљење оних који су покушавали да се супротставе како чврстој и апсолутној тако и статистичкој чињеници; према сведочењу најпризнатијих Бугара, она је, на Балкану бугарском народу приписивала најмањи проценат након Албаније.<sup>2</sup>

Повлачећи границе Велике Бугарске, Миљукров не брине много о томе шта та Бугарска законски треба да представља, његова главна брига је да створи Бугарску која би одговарала повећању будуће југословенске нације, премда Југославија, силом прилика, треба да буде састављена уједињењем три пута бројнијег народа од бугарског. Такав метод и размишљања веома су блиски онима којима се одређује етнички завичај српског народа: Шумадија, слив западне Мораве, Рашке, Ибра и Дрине и који потискују српски народ што је могуће даље ка западу како би се направило места за развој Велике Бугарске у њеном најпространијем, источном делу, Балканског полуострва. Ове идеје огледају се у једном пре-

<sup>2</sup> „Међу народима на Балкану, Бугари су, након Албанаца, најмалобројнији; њихова земља је најмања; принуђени су да непопустљиво држе сваки педаљ своје територије на коју су се њихови преци настанили било мирним продором или освајањем.“ А. Иширков, Западне границе бугарске земље; Лозана 1906, стр. 5.